Q. D. B. V.

DE

COLICA PARETICO-EPILEPTICA,

Autoritate & Jussu Gratiosæ Facultatis Medicæ,

Sub PRÆSIDIO

DECANI SPECTATISSIMI,

DN. RUDOLPHI JACOBI CAMERARII,

Phil. & Med. D. Hujusq; Prof. Ord. Academici Naturæ Curiosi,

Pro LICENTIA

SUPREMOS IN MEDICINA HONORES legitimè capessendi,

publicè respondebit

IN AULA NOVA,

SAMUEL HERZOG, Helvetio-Bernas.

Die Aprilis. hor. sol.

TUBINGÆ,

LITERIS JOH. CONRADI EITELII, 1698.

I.

QUi sub finem quarti vel principium quinti à nato Salvatore seculi græcos inter medicos claruit *Paulus*, à patriâ Aegina, Cycladum unâ, dictus *Aegineta*, libro tertio capite decimo octavo operis sui de re medicâ, memorabilem rarioris affectus proponit historiam, quam verbis *Johannis Guinterii, Andernaci*, interpretis integram huc transcribere juvabit: *Nostra ætate colicus quidam dolor incruduit: ex quo præsertim superstites futuros consummata artuum motus privatio comitabatur: tactûs sensu, ut videtur, incolumi, ceu criticâ quâdam ex alto obortâ transmutatione, unde motus plerisq; spatio temporis sponte rediit.* Clarius aliquanto & prolixius eandem repetit libri ejusdem capite quadragesimo tertio, ubi hæc habet: *Puto autem colicum affectum, qui etiamnum incrudescit, ex hujusmodi contrahi humoribus*, (acribus, rodentibus, quales prius citaverat.) *ut qui ab Italiæ regionibus inceperit, in aliis autem multis Romanorum reipublicæ locis pestiferæ cujusdam luis contagio simul grassetur. Quamobrem plerisq; in morbum comitialem, aliis in artuum resolutionem sensu incolumi, nonnullis in utraq; transiit, ac eorum qui in comitialem morbum inciderunt, plures interiere. Ex illis verò, qui in paralysin, non pauci evaserunt, tanquam causa, quæ ipsum tentaverit, per crisin finitâ. Sic igitur laborantes, medicus quidam in Italia curavit victus quadam ratione parum fida, sed multum audaci, nempe, qua refrigeraret.* Quibus quidem verbis affectum quendam Colicum, in Paralysin & Epilepsiam terminari solitum, describit ut novum suaque ætate in italiâ exortum, ut longè hinc lateque per alias provincias diffusum, denique ut frigidis, quod mirum Ipsi, curatum, Hæc prædicata erunt stamina telæ nostræ, quam pertexendam sumimus, nostrorum temporum fraudes & morbos cum novo isto & pandemio Aeginetæ affectu collaturi, *Faxit DEUS feliciter!*

II.

Provocari ad hunc Pauli Aeginetæ locum cœpit priori seculo, post longum satis ab illius temporibus silentium, eò quòd non nisi pauca & rara talis morbi apud arabes extabant vestigia, cùm per germaniam quoque Medici passim observarent Colicam Paralytico-Epilepticam, eamque in scriptis publicis proponerent, itidem ut novam, ut multis communem. *Iac. Oethem* apud *Joh. Schenckium Observ. lib. 3. sect. prior.* O. 148. historiam colici doloris orditur his verbis: *Invaluit memoria nostra* (fuere autem ambo circa medium seculi prioris *Ruckeri*, *Fuchsii*, *Schegkij* virorum de Almâ hâc Eberhardinâ meritissimorum, celeberrimorum discipuli.) *colici quoddam genus, veteribus (excepto Paulo Aegineta.) ignotum, & à Recentioribus plerisq; non satis explicatum.* Qui novam Phil. Paracelsi medicinam quatuor disputationibus examinandam sumsit *Thom. Erastus*, dum inter morbos, de quibus ille curatis fuerit gloriatus, resolutionis quoque post colicam meminit, *Paracelsi* utique ætate notum eo ipso talem affectum fuisse docet; sic autem inter alia: *Paulus Aegineta & recentiores graci unà cum Avicenna hoc, quod frequens apud nos est, pro raro & infrequente accidente referunt. Quinimò in Italia & Gallia hodiè etiam insolens est, ut colicos dolores artuum resolutio excipiat. Quamquam in Galliâ sapius visum legamus.* Testimonium novitatis inter Gallos adhuc præsenti seculo perhibet Diatriba *Franc. Citesii* de Novo & populari apud Pictones dolore colico, bilioso. *Thom.* autem *Jordanus* de Lue nov. Morav. eundem novum morbum, de quo in patriâ suâ ante annos plus minus triginta (scripsit autem anno prioris seculi octogesimo.) tanquam de peregrino & nusquam audito ingens fuerit murmur, deinceps familiarem & endemium, pannoniam, austriam, moraviam, cum aliquâ parte germaniæ opprimentem describit operosè. Cùm in Italiâ suo tempore exortam colicam dicat Paulus, notabile omninò, quòd Jordanus addit: *In Italiâ certe jam dudum evanuit, cui rei fidem facit vel hoc, quod neque per Gallias vel Italiam praceptores nostros, publicis lectionibus, colica in paralysin transeuntis mentionem habuisse, neque lucubrationes ipsorum literarum monumentis comprehensas illius meminisse sciamus. Imo si qui illinc ut solent, medicina ad nos faciendæ gratia commearint, & ex improviso illis occurrerit curandus hic morbus, viri aliàs solidioris scientia & eruditionis, mirũ quàm turpiter antequam ei consuescant, suam prodant inscitiam.* Plura Scriptorum testimonia cumulare non opus est, sufficit ista Triga, ad demonstrandam vulgò creditam morbi novitatem.

III. La-

III.

Latuit ergò hæc Colica ſatis diu, aut deſiit poſt tempora Aeginetæ: Sed non ita poſt noſtratium, quos laudavimus, ætatem. *Durat* enim ab avorum patrumque memoriâ ad finem hujus ſeculi, nec de malitiâ ſuâ remittens, nec intra anguſtiores terminos ſe concludi patiens, utpote provinciarum germaniæ pleriſque nimis quàm nota, nec ampliùs in ſcriptis medicorum prætermiſſa. Et quis expertus non perhorreſcat ad mentionem Colicæ ſpasmodicæ? Hoc enim Epitheton jam paſſim obtinet, quo non ſolùm naturam ipſius declarare, ſed & hanc Colicæ ſpeciem ab aliis diſtinguere prætendunt hactenus Medici. Quamſquidem ſi cum alterâ, cujus hiſtoriam Paulo debemus, quis conferre inſtituat, eandem credimus vel ſimilimam agnoſcet & fatebitur. Brevis, quod negari nequit, eſt Paulus, non tamen obſcurus, cum Tria recenſeat planè pathognomonica, non aliàs ita jungi ſolita, quæ diverſam à noſtrâ colicam concipere vix patiuntur. Sunt iſta, dolor, epilepſia, pareſis; etenim hoc jam paralyſi ex colicâ proprium eſt nomen, in contradiſtinctionem cujuscunque alius paralyſeos ſ. poſt apoplexiam ſ. undecunque relictæ & productæ: Ita quidem ut tranſitus colicæ modò in pareſin viſus fuerit facilior, modò in epilepſiam, quod in urbe ante ſexennium autumno obſervatum, cùm virorum robuſtorum aliàs & ſaniſſimorum multi ſat citò è colicis graviter epileptici, etiam frequentes recidivas paſſi, non tamen fierent paretici, nec ex totidem quisquam obiret. Et ad iſta tria deferri poteſt, quicquid in colicâ noſtrate ſpasmodicâ graviorum obſervatur ſymptomatum: Ad magnitudinem quidem & pertinaciam torminum invicta alvi ſuppreſſio, ad epilepſiam gutta ſerena, ad pareſin contractura, tabes, icterus, pruritus, raucedo, aſthma, &c. Nec morem quem Pauli ætate hic morbus habuit adhuc depoſuit; Ut n. novus non ampliùs ſit, ſubindè tamen poſt quasdam inducias è carcere quaſi dimiſſus graſſari viſus eſt, & licet ſporadicus aliquando fuerit creditus, diu tamen jam eſt, quod epidemiorum quoque cenſui fuerit adnumeratus, imò cum nimis variè varios corriperet, contagii ſuſpicionem hinc inde movit. Ut non immeritò cum *Plinio* quis miretur, morbos alios deſinere in nobis, alios durare. Exclamat autem Plinius: *Quid hoc eſſe dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum ſupra 300. eſſent, niſi etiam nova timerentur.* Meminit ibi Plinius coli tanquam novi mali, quod Tiberii Cæſaris principatu irrepſerit, quod nec quisquam prior Imperatore ipſo ſenſerit, magna civitatis ambage,

 cùm

cùm edicto ejus excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Quid & quale fuerit illud colum, novus ne re ipsâ an nomine solùm affectus, ex paucis istis verbis divinare non possumus: quid si tamen *Biberius* ille *Mero*, uti conversum nomen ferunt, vini vitia luisset, & sensisset, quam dein accusabimus, vini noxam? Suffecisse videtur Aeginetæ ad id, ut morbum tanquam novum & insolitum citaret, talem in Oribasio suo & Galeno non extare, nec à veteribus fuisse satis declaratum, quamvis & in Tralliano levamen à frigidis occurrat. Non, quòd homines istis temporibus nondum fuerint passi ventris tormina, sed non talia, nec forte colici doloris titulo insignita. Huc faciunt, quæ ex *Cornelio Celso* de Ileo, colico, & chordapso notat *Mercurialis*, & quæ de hoc ipso chordapso ex *Aretæo* adducit *Ge. Hier. Welschius. dec. 7. cur. 5.* istam chordæ relaxationem ad resolutos post ventris dolores artus applicans.

IV.

An diligens observator *Hippocrates* morbum talem in Scriptis suis nullibi annotaverit, à multis solet disquiri. Aeger ille *libr. sext. Epidem.* qui in dolore intestini, cùm artuum dolore corriperetur quietior fuit factus, passim exempli loco citatur. Apud *Schenckium. l. 5. O. 126. Gabucinius* postquam ex Hippocrate & Avicenna subsecutos à dysenseriâ dolores artuum adduxisset, (quod ex Laudati modò *Welschij* curatione secundâ ad paresin applicari potest.) quæ in difficultatibus intestinorum fiunt eliquationes, si non rectè purgentur, ad articulos transferri prætendens, pergit: *Est etiam ut ex coli potissimum dolore suborto articularis morbus & podagra curentur: quemadmodum ex eodem perperam curato artuum plerumq́; dolores suboriuntur*; provocatq; ad dictum Hippocratis casum. *Joh. Ant. van der Linden* in select. med. dissert. sept. doctâ analysi expeditum dedit Volvulum Colicum, cujus remedium ab Hippocrate commendatur vinum multum meracum, secundum rationem datum, donec somnus, aut crurum dolor fiat; Eaque occasione casum illum *libr. sext. epidem.* arthritici fuisse prætendit, cui dolor colicus supervenerit ex metastasi humoris morbifici ad intestinum, non verò colici, cui arthritis ex simili causâ obtigerit, multo minus colici, cui dolor crurum eveniat ex felici curatione, quem ultimum ipse ex *libr. secund. epidem.* desumsit pro diss. sept. themate. Nos qui Hippocraticam modò brevitatem à suis difficultatibus expedire non præsumimus, & ad causam colicæ quà novæ detegendam properamus, alium textum in iisdem epidemiorum libris paucis tangimus, fassi prius, & paresin ipsam

non-

nonnunquam esse summè dolorificam, & mitigatam fuisse ex nostrâ quoque observatione colicam spasmodicam, cùm familiaris podagra tentare inciperet artus; quæ quidem ad generalem illum textum hippocraticum, nec dùm pro dignitate suâ resolutum: *Ex quibus qui morbi*, spectant, de quo & infra. Alter verò locus in *tertio epid. libro*, ubi post pestilentem constitutionem variarum quoque febrium mentio fit, & quæ ad ventrem attinebant, multis multa incommoda evenisse, ipsumque morbum multis eò decubuisse citra febrem & in febre dicitur, sic se habet: *Tormina & volvuli maligni, multorum quæ inerant & suppressa erant, exitus, & exeuntia dolorem non solventia; iis autem quæ offerebantur, difficulter obedientia. Nam purgationes plurimos lædebant: ita autem habentium multi quidem acutè peribant, multi a. diutius vivebant.* Equidem epilepsiæ & pareseos non fit expressa mentio, citantur tamen talia quæ aliàs de colicâ nostrâ omninò verificantur. Primò quidem suppressio fæcum alvi & eludens purgantium vim constipationis pertinacia; primum fatum purgantium. Secundò, siquidem alvum moverint purgantia, læsio tamen inde potiùs, quàm levamen. Alter effectus non laudabilis. Solvitur enim alvus vel violentiâ purgantis, sic verò morbus, adhuc crudus, non solvitur, sed exasperatur, vel in declinatione sive sponte s. leviter stimulata, tum utique magno cum levamine reddit, quæ suppressa fuerant. Tertiò, morbi terminatio ad mortem acuta de epilepticis à Paulo verificata, apud nos vix nisi sub gravissimo malo vel perversè admodum tractato ægro, sequi solita; plerique enim vivunt diutius & chronicè vel paretici vel frequentibus recidivis divexati. Et talibus quidem indiciis constitisse videri posset *Hippocrati*, de prætenso hactenus novo affectu colico, utut subobscurè, nec clarè satis pro dignitate rei vel gravitate morbi.

V.

Si novus ergò vel in tantum vel in totum affectus ille Colicus, in originem ipsius & causas inquirendum erit. Novitas autem morborum desumitur hactenus ex capite non uno: Inter Endemios novus est Scorbutus, si non populis, quibus domestica labes est, tamen vicinis, cùm terminos suæ regionis transilit; aut novus tamen in scriptis medicorum, cujus etiam apud veteres vel nulla vel obscura fit mentio, & de quo disputant, an ad lienes magnos Hippocratis vel aliò referri possit: Ex hoc itaque capite Colica spasmodica habetur hactenùs à Quibusdam, Primò *Scorbutica*; Tum quòd ab eâdem procreetur & fovea-

Scorbu[illegible]

tur

tur sanguinis constitutione, scil. tartareâ, tum quòd spurii ventris dolores colicam mentientes & artuum impotentia passim inter scorbuti symptomata recenseantur. Inter Epidemios magna præcipuè observatur febrium cohors, easq; inter subinde aliquæ pro novis & insolitis venditantur: undè secundò Aliis Colica nostra creditur *Febrilis*, quòd post febres sequi, & febrilem non raró typum servare soleat, uti passim notant practici, *Coiter*, *Oethaus*, *Gabelchoverus*, *Binningerus*, & præcipuè urget *Car. Piso* de morb. infer. ventr. à proluv. seros. Huic autem subordinari posset Colica *Biliosa*, quod nomen quoque passim obtinet, quamvis nihil novi dicat; Ita enim *Laz. Riverius* C. 2. O. 98: *Paralysim, in quam colica frequenter degenerat, à bile produci nemini dubium est*, & *Fernelius* dolores tales, quos nothos vocat, scil. cum flatulentâ pituitosâ colicâ non convenientes, eandem cum febre causam habere prætendit, Bilem, depulsam quidem è sede febris, visceribus & præcordiis, in peritonei & intestinorum membranas; eo argumento, quod & febris & sitis & inappetentia suborto dolore, hic autem vix nisi bilis vacuatione, mitescat. Novos porrò & inusitatos morbos à vitiis diætæ ortos collectis undique historiis firmare facile foret, nisi sufficeret in exemplum singularis illa nuperis annis observata vertiginosa temulentia, passim in viis & campo corripiens quotquot lolium frugibus permixtum esitârunt: Accusant ergò alii ex hoc capite non tam cibum, quàm potum pro causâ colicæ, quæ adeoque à plurimis tertiò dicitur *Vinosa*. Cùm verò vina vix alibi pejus audiant, quàm ubi de colicâ spasmodicâ agitur, uno atque altero testimonio declarandum erit, cur & ob quale vitium fuerint diffamata. *Car. Piso* liberalem meri usum accusat, & in cœnobio solos religiosos presbyteros & sui juris, quique lautiore victu utebantur, doloribus istis obnoxios vixisse notat, cùm adolescentes, quibus parvus aut nullus vini usus concessus erat, prorsùs sani degerent: *Car. Rajgerus* in not. ad *Spindl.* Obs. itidem vinum utpote suapte natura nervis inimicum, circa posonium valdè contribuere ad hunc affectum, & inde morbum ibi frequentissimum fatetur, inprimis autem in superiore hungariâ, ubi præstantissima, sed certè minus salubria, inprimis pro advenis, crescant vina: *J. J. Wepferus* in ENC. laudat vina patriæ suæ rubella, contrà, inquit, ubi vina alba bibuntur, quæ ut conserventur imbuenda sunt sulphure, nec aperto vase ut rubella defervescunt, sed in doliis, osculo vix palmæ amplitudine patulo, undè sulphur vini narcoticum exhalare nequit, ac cum vino permixtum manet,

net, colica hæc frequentissima est; ubi quoque frequentiores observavit podagricos & nephriticos, plures item utriusq; sexûs, maximè sequioris, convulsionibus exagitatos vidit. Cum laudatâ hâc virorum trigâ Scriptores reliqui communiter in vina sulphurea, tartarea culpam quam maximè referendo conveniunt, ut non in solo quantitatis vitio sed qualitatis potius præcipuum momentum situm esse videatur. Denique supersunt venena, quorum per triplex naturæ regnum tantus numerus, varietas tanta, nullum finem morborum promittit, maximè cùm nova subindè innotescant, & novæ in occulto præparationes seculum nostrum infament. Ne latius evagemur, unum ex animali regno exemplum producemus, venenum serpentum apud americanos, à quo *Mart. Listerus* novum illum morbum qui contagio suo orbem infecit, Luem veneream primum ortam suspicatur; alios novos & epidemicos morbos, variolas, petechias ex simili hypothesi deducere præsumens. Verùm non ex animali sed minerali regno venenum novo nostro affectui assignandum venit, detectum modò ultimis annis, unde colica hactenus spasmodica jam quartò innotescit *Plumbea*. Subordinatur hæc quartæ certiæ, & pro causâ novâ eâque gravissimâ proponitur vinum, Lithargyro adulteratum, quo dulci veneno inescati plurimi periére aut vitam traxére miserè.

Venena

Venerea

Plumb

VI.

Condire quidem vina, idq; variè, vetus mos est: Ex *Plinio Sachsius* in *Ampelogr.* condimenta citat gypsum, calcem, argillam, marmor, sal, resinam; *in Dioscoride* etiam talia vina picata, resinata, gypso condita, quibus admista sapa &c. occurrunt, unà cum pluribus medicatis, qualium ut dulcium & utilium potionum ex vino adjectis aromatibus confectorum non minùs *Aegineta* libro septimo meminit, & de quibus in universum rectè pronunciat *Dioscorides*, hæc factitia vina sibi misturarum vires adsciscere, ut difficile non sit iis, qui illarum naturam norint, vinorum quoque vires conjecturâ quâdam assequi. Sed de talibus condimentis hic agere animus non est; Transeant itaq; etiam secreta *Weckeri* pro vinis variè conservandis & corrigendis, nec hujus loci sunt album sinapi nec suave basilicum, quamvis illud dulcedinem, hoc muscatellinam gratiam vino conciliet; hominum illis relinquatur, qui caput turbari amant. Nec illam dulcedinem hic increpamus, quam passulis & saccharo inducunt; præstant vina, quæ tali artificio non indigent, quæ mera sunt & nativâ gaudent gratiâ. Qui tamen & has pias frau-

des agnoſcere amat, imò qui diſcere egregiam pro vino tenui meliorando Tincturam, conſulat *Baumannum* & *Clauderum* in Ephemeridibus Naturæ Curioſorum; diſcet ibi vina quæcunq; æmulari, & mirabitur dexteritatem artificum, qui ex partibus æqualibus ſacchari & aquæ vinum generoſiſſimum, ex parte illius unâ ad duas hujus hiſpanicum, & ad octo hujus argentoratenſe promittunt, cum pluribus ſcitu dignis, curioſis & utilibus. Miſſo etiam Spiritu vini, non quòd ignoremus eum univerſale hodiè vinorum eſſe condimentum, & tantundem muſto affundi, quantum è dolio fæces per deſtillationem præbuerant, ſed quia hujus loci non eſt, potius occaſione ſulphuris, id enim paſſim quoque vapulat, de telis ſulphuratis nullatenus prætermittendum eſt, quod à cautis ſcriptoribus annotatum legimus; Sc. admiſceri ſulphuri & aromatibus, quibusdam in locis, Biſmuthum, talemque hinc tæniam vocari dulcem. Hoc autem telarum ſulphuratarum ingrediens damnavit jam olim ante *Sachſium* & *Wepferum*, noxiumq; declaravit Præſidis *B. Proavus* in Memor. Medic. ratus vi ſulphuris accenſi fumos è biſmutho arſenicales excitari & vino communicari. *Fors*, inquit, *inventor ejus putavit, facere ad defæcandum vinum. ſicut videmus fieri muſto, in ſtanneis vaſis ſervato, vel etiam ſtanno eodem liquato, & in dolia conjecto. Neſcio enim quam vim defæcatoriam habeat ſtannum.* Ferr. autem *Imperatus* in Hiſt. Nat. de biſmutho ita: *Stannatio illius colorem conſervat vino, quocirca & ipſis vaſis inducitur ſtanneis.*

VII.

Verùm non ob ſolum Biſmuthum colica audit plumbea, quamvis ad plumbum referri ſoleat, aut medium inter ſtannum & plumbum metallum dicatur, ſed quàm maximè ob Lithargyrum, peſſimum vini condimentum, quippe quod nihil aliud eſt quàm plumbum, ignis vi, dum aurum & argentum à metallis liberatur ignobilioribus, aut cùm Chymicorum Sol & Luna in minerali balneo ſordes exuunt, & eorundem Saturnus filios ſuos devorat, ita transmutatum, unde à *Schrödero* inter recrementa metallica artificialia relatum fuit. Modum parandi videſis apud *Matthiolum* in Dioſc. Non mutat autem tum Saturnus naturam, uti nomen mutat & formam externam, cùm jam lithargyrus audit, ſed plumbum manet, non minus quàm dum ab igne calcinatur in rubens Minium, aut acido vapore arroditur in Ceruſſam, vel denique acidis menſtruis in minima diſcerpitur. Latet ſub tot ſchematiſmis plumbum, non verò deſtruitur, & in priſtinum metallum non difficulter reducitur.

tur; Insipidum quidem linguæ testimonio, nec palato blandiens, tam ut metallum, quàm cùm cerussa, minium, lithargyrus audit, sed mirum! singularem ex se largitur dulcedinem, cùm acidis solvitur. Citatus *Matthiolus* plumbeas olim campanas in destillatione aquarum adhibitas fuisse notat, tanquam præ aliis aptiores, cùm nullius metalli beneficio tantum aquæ obtineatur, sed postmodum hoc non obstante omissas dicit, graviori de causâ, quia noxiam ibi visceribus dulcedinem aquæ contrahant. Sed quid opus est testimoniis? cùm à dulcedine istâ nomen habeat Saccharum Saturni, singulare illud Vitriolum, nihil tamen aliud, quàm plumbum in aceto solutum & crystallisatum, novas adeò & ab ingredientibus benè diversas exhibens qualitates. Notum aliàs est circa acetum phænomenon, quòd ab injectis cancrorum lapillis, uti & à cretâ, fiat dulce, sive deposito acore mitescat. Ductus curiositate temperatum ita acetum microscopii accuratioris ope examinavit *Anton. Levvenhoek*, & deprehendit salinas particulas acutas & exiguas, quas in aceto prius copiosas natare conspexerat, & à quibus acidum saporem deduxerat, ab injectis lapillis planè mutatas aliam induisse figuram, adamantibus angulosis & politis jam comparandas, quas prius textorum radiolis assimilaverat. Uti ergò dulcedinem aliàs adscribit mollioribus flexilioribusque particulis, ita mutationem aceti deducit ex eo, quòd majores jam crystalli linguam non amplius pungant, nec illum motum imprimant, quem saporem acidum vocamus. *Listerus l. c.* de hydr. ab hâc experientiâ arguit eos, qui falsò hactenus crediderint, salina corpuscula pulveribus testaceis absorberi vel misceri, cùm tamen seorsim & inter se crystallos majusculas & paucas fingant; mutationem quoque saporis ab iisdem corpusculis deducit, quæ non amplius totidem stimulis linguam feriant, sed jam ob crassitiem & paucitatem vix gustum leviter afficiant, in ventriculo autem reviviscant. Qualem figuram ab accessu plumbi salinæ induant particulæ, lynceis determinandum relinquimus oculis; interim ratio nihil in istâ observatione obstare putat, quò minus & misceri plumbeæ cum salinis, & utræque in crystallis, quemadmodum aliàs in omni vitriolo, nunquam sale metallico, contingit, uniri dicantur. Cæterùm quas Leuenhoek majores aut simpliciter flexiles pro dulcedine requirit particulas, eas *Greydanus* vult jungi quibusdam rigidis & mediocriter acutis, ut blandâ contrarietate linguam afficiant; quod non malè forsan huc quadrat. Quantum enim in mutandis saporibus valeant salinæ particulæ aliis va-

riè commixtæ, id hoc ipso exemplo unius ejusdemque salis cum argento amari, cum plumbo dulcis, declaravit *Rob. Boyle*, Tr. de Orig. Form. & Qual. Istam verò particularum dispositionem speciatim & sigillatim ut in alio quovis, ita & in hoc casu præcisè & infallibiliter quis determinabit, fatente impossibilitatem *Joh. Chr. Sturmio*, in Phys. El. gener. cap. 6.

VIII.

Et hæc dulcedo Saturni fundamentum est adulterationis, quam accusamus ut principium colicæ vinoso-plumbeæ, cùm in hunc finem lithargyrisata fuerint vina, ut depositâ acidâ asperitate ad tempus mitescerent, & temperatâ se suâ commendarent dulcedine. Hæc enim fuit occasio fraudis; vinum præteritis annis ob uvas immaturas & frigore læsas generosâ suâ dulcedine destitutum, cùm montes nativum lachrymarentur acetum, quod hâc saturni ope emendatur, sed apparenter, reverà in perniciem bibentium corrumpitur. Præstaret dedocere modum, quàm prolixè describere, sed quis occultabit aut supprimet, quod lippis & tonsoribus innotuit. Duplex ergò modus est, vel crudior & simplicior, quo nonnulli pessimo consilio fuerunt usi, ipsum lithargyrum in substantiâ vino injicientes, vel magis artificiosus, non tamen laudabilis, quo maximè arcano usi fuére, qui è lithargyro beneficio aceti vinique generosi extraxerunt Tincturam, quam ab *Eberh. Gockelio* in lucem protractam sistit E N C. tomus ultimus, quâ sanè, tanquam in parcâ etiam dosi efficaci, nihil ad conciliandam vinis gratiam foret præstantius, si absque noxâ bibi posset. Verùm hoc ipsum est dulce illud venenum, quod multos passim decepit, & deceptos gravi adeò Colicâ epileptico-pareticâ corripuit, ut non aliàs vehementiori gradu sævisse fuerit annotata. Exempla sunt odiosa, & loco citato descripta, & passim nota. Venenum autem dum accusamus, non injurii erimus in plumbum: Retulit enim omnis vetustas in censum venenorum, non minùs quàm astrologi Saturnum infaustum Planetam putant; In admixtum arsenicum nonnulli culpam referre voluerunt, sed sufficere plumbum probant seqq. *Aegineta* sanè libro quinto de venenis agens hos effectus recenset: *Argenti Spuma pota, quam Græci lithargyron dicunt, gravitatem stomachi, ventris & intestinorum cum torminibus validis infert nonnunquam & intestina pondere vulnerat, disrumpitq́;, urinam impedit, corpus eorum qui eam biberunt, intumescit; & coloris plumbei fiunt: & deformitas circa faciem deprehenditur. Plumbi* autem *scobs aut lotura pota,*

pota, similia invehit argenti spuma pericula. Quæ quidem ipsissima videntur *Dioscoridis* verba, quibus *Matthiolus* ex *Aetio* & *Avicenna* addit sequentia: *Compaginum & articulorum incendium seu ardor; alvi suppreßio, quamvis quandoq; ex accidenti alvus dejiciatur: sermo item prapeditur, & sedis intestinum prominet, postremo invalescente malo ægri suffocati moriuntur.* Confirmantur ista passim à Recentioribus & historiis comprobantur, talemque in specie à plumbi pulvere in jusculis sacchari loco usurpati cum gravissimis subsecutis symptomatibus recenset *Jul. Palmarius* inter libros de morbis contagiosis tertio, capite quinto. Videri posset omissa Paresis, sed non est: Nam 1. compaginum & articulorum incendium seu ardor explicari debet vel per ipsam paresin, quam non semper indolentem, sed nonnunquam cum acerbis doloribus conjunctam esse supra monuimus, vel per molestum pruritum, pareticis familiarem. Ubi omninò notandum, verba *Nicandri Colophonii*, Poetæ & Medici antiquissimi, & à quo sua plures mutuati videntur, ἀμφὶ δὲ γυῖα πίμπρηται, à *Joh. Gorræo* ita verti: *Tumor undiq; corpus Occupat*; Sed rectius fortè à *Matthiolo*: *membra totius passim corporis ardent.* 2. Idem *Nicander* & *Dioscorides* à Cerussâ observant torporem membrorum & frigus, præ quo nec manus pedesvé officium suum faciant. 3. Paralysin ab immodico sacchari Saturni usu inductam suis firmant observationibus *Joh. Rhodius* & *Petr. Borellus*, *C. 4. O. 32.* uti colicam nuperrimè *Riedlinus* in lineis Medicis, exemplo virginis, à magnâ ejusdem quantitate ex maniâ in tanta tormina incidentis, ut clamore & ejulatu totam domum compleverit, pinguisque aliàs & obesa tota ferme consumpta fuerit. Et hanc vim deleteriam ad canes quoque, anatomicorum martyres, se extendere, firmat experientia tam *Brunneri* in E N C, quàm nostra. Quibus quidem omnibus supplementi loco addimus testimonium figulorum & metallurgorum, quos Colica epileptico paretica gravissimè vexare solet, illos quidem ob lithargyrum, quo ad incrustandas ollas utuntur, hos autem non minus ob hausta effluvia plumbea, sed modo multiplici, quem cùm post *Stockhusium Henn. Joann. Siemens* in disp. de Metallurg. morbif. sub Præs. *Fr. Hoffmanni* exposuerit, huc transferre non piget: Notat enim omnes operarios, qui vel in fodinis plumbarium metallicum lapidem pulvere pyrio separant, extra fodinas illum urunt & liquefaciunt, & qui fornacibus separatricibus præsunt, vel magis adhuc illos, qui lithargyrium ponderant (ob copiosum ejus fumum & pollinem halitu exceptum) morbum

quendam spasmodicum pati, *tormina scil. summè convulsiva cum alvi pertinacissimâ obstructione, qui morbus germanicè indigitatur* die hüttem *Katz/ quod intolerabilis ille intestinorum cruciatus ægrotantem nonnunquam rabiosæ felis circumgyrationem imitari cogat: Illis hominibus aliquando nec standi nec sedendi datur potestas, inquieti huc atq; illuc moventur, lecto si aliquantum incubuerint, terram vicissim repetunt, unguibus eam rodunt, & immanes ventris dolores patiuntur, cum sudore nonnunquam frigido & lipothymiâ. Complicatur hisce statim vehementissima alvi constipatio, ita ut nihil flatuum nedum excrementorum per anum exitum habeat. Purgantia omnia irrito effectu propinantur, & malum sæpius exasperant: superveniunt cardialgiæ syncopticæ, vomitus, febres lentæ cum siti, urinæ suppressiones, tandem si morbus diu duraverit, accedunt etiam convulsiones musculorum, contracturæ, item paralyses partium externarum, crurum & manuum.* Huc usque testis idoneus, scil. de morbo suo patriæ. Vix ovum autem ovo est similius, quàm similis hæc metallurgorum colica nostræ plumbeo-vinosæ, & utraque colicæ dictæ spasmodicæ.

IX.

Duo hîc obstare nobis videntur, quò minus progredi liceat. Primò quidem usus medicamentorum Saturninorum internus, passim scopo edulcorandi commendatus, ne de externo, egregio utique & multiplici, quid dicatur; e. gr. *Mynsichti* species diasaturni, quas alii cum magisterio, alii cum sale parant, ab Autore pro more suo non possunt satis laudari: Tinctura antiphthisica non minores practicorum laudes meruit: Antipestiferum ex Saturno *Hoffmannum* Schröderi commentatorem cum auro fulminante & cinabari antimonii in desperatissimis rarenter deseruit; & quæ sunt plura è Saturno arte chymica pro usu interno paratorum honorifica prædicata. Nos uti facile concedimus, talia saturnina parcè, non diu, & cum aliis corrigentibus usurpata sensibiliter non lædere, ita etiam in certo casu, ubi siccandum & occludendum, convenire fortè non diffitemur: Si verò chymici modos calleant & menstrua possideant, quibus omnem istam noxam, quam experientia hactenus firmat, declinare possint, non invidemus; Quò fortius enim acidum & quo subtilius saturninum, eò securius & gratius comparari saccharum notat in ENC. *Joh. Franc. Vicarius*, id autem solutione lithargyri, crudissimi inter saturnina, nunquam obtineri, utpote quæ semper sub dulcedine aciditatem austeram ritè gustanti præseferat. Interim pica-

ſcator ictus ſapiat, nec ſub prætextu conciliandæ humoribus dulcedinis dulci veneno decipi ſe patiatur. Agnovere autem hunc uſum internum minus tutum non pauci ex ipſis Chymicis: *Chriſt. Marggravium* Chymicum Germanum apud Batavos diſcipulis ſuis aliquoties uſu interno Saturni & omnium ex eo paratorum interdixiſſe meminit Præſes, *Ge. Wolf. Wedelius* in Amœn. Mat. Med. pro ingenuitate ſuâ fatetur, à ſaturninis, utut vel in ipsâ hecticâ quàm maximè commendentur, ventriculum noxam ſentire. Planè verò ſingularis eſt ratio *Fr. Joſ. Burrhi*, quam dedit in Hippocr. Chymico[1], cur non internis ſed extimis cutis vitiis emendandis ſpuma Saturni fuerit dedicata; *Fortaſſe*, inquit, *quia Saturnus plumbi ſator à firmamento eſt prima ſtella quæ cæteras inferiores complectitur, eodem modo, quo carnes & viſcera noſtra à frigida epidermide ambiuntur; vel quia plumbi ablutione tam auri quàm argenti extima atomorum ſuperficies ab omni inquinamento purgantur.* Sed removendum etiam erit alterum obſtaculum, quod ponunt, qui prætendunt, non omnes fuiſſe læſos, quotquot Lithargyriſata vina biberant: Hîc equidem experientia ne fallax ſit accuratè examinari deberet, interim tria reſpondemus: Ante omnia quidem nulli dubitamus, à tali causâ hactenus incognitâ varios ſubinde affectus fuiſſe productos, qui revera plumbei, longè aliis, ſed falsò, adſcripti fuére cauſis. Dein robur naturæ pinguisque diæta ſuperare potuit noxam & avertere, uti quidem operarii contra noxios fumos butyro & oleo ſe probè munire jubentur in laud. *diſſ. de met. morb.* Tandem recurrit prior reſponſio, quò delicatior erit tinctura, quò doſis ejus minor, uſus parcior, & infrequentior, eò minorem quoque inductam fore noxam.

X.

In lucem itaque protracta Colicæ Epileptico-Pareticæ cauſa plumbea phænomenis ab Aegineta ſuppeditatis applicari modò debet. Ubi quidem fatemur tum ab *Aegineta* tum *Dioſcoride* potæ ſpumæ argenti fieri mentionem, ſed non addi, in quo vehiculo; nec ex veterum ſcriptis clara ſatis nobis ſuppetere indicia, unde vel artem iſtam corrumpendi vina illorum ætate publicè notam, vel virtutem lithargyri tamen aceto dulcedinem conciliandi in uſum œconomicum converſam fuiſſe certò determinari poſſit. Sufficit, notum fuisſe Lithargyrum & facile parabilem, toties cum aceto oleoq; coctum in emplaſtra, utut virtute hâc & uſu ſpeciali publico non innotuerit: Etiam Tinctura ſta hoc luſtro demum publicata, jam ſub principium ſeculi à Gal-

lo

lo: quodam magno pretio fuit vendita, prout in MScr. invenit Præses. Scilicet occultari talia arcana solent tam lucri amore, quam fraudis malignæ conscientiâ. Liceat igitur vel tandem inferre, Colicam Aeginetæ & nostris temporibus observatam uti hactenus in signis, ita nunc quoque convenire in causâ: Bibisse utrinque Colicos ex infecto fonte, & eodem dulci veneno inescatos periisse. Id utique certum est, ex hoc principio facilem reddi rationem phænomenorum omnium in colica Aeginetæ & nostrâ spasmodicâ observatorum: Novus fuit morbus cùm primùm plumbo vina adulterari inciperent, prius nunquam observatus; Novus iterum priori seculo, cùm germaniæ quoque nostræ vina corrumperentur; Imò novus toties, quoties acida vina temperari postulabant. Multis porrò communis fuit utraque colica, & brevi tempore longè lateque distributa, quò usque scil. vel distracta & divendita fuerant vina, vel modus condiendi vina pervenit. Sic non opus est vitium aliquod accusare endemium aut epidemium, non etiam opus videtur contagio, cessaret etiam suspicio fascini, quod apud *Pisonem*, aut maleficii occulti, quòd apud *Wepferum* religiosi accusarunt. Periodicum autem fuit malum, & ad recidivas facile, quò usq; sc. non destiterunt ægri à potu vini lithargyrisati, sed post superatum paroxysmum ad ejusdem vini usum aliquandiu intermissum alacriores avidè redierunt, aut aliâ causâ latens tantisper venenum denuò excitarunt.

XI.

Ista meditantibus ultrò subnascitur quæstio: An post detectam hanc novam causam exclusis reliquis huic soli sit insistendum, ut colica spasmodica non amplius à scorbuto, bile, febre, vino, &c. sed omnis in posterum à plumbo sit deducenda & denominanda? Sub colicâ quidem intelligendo non quævis tormina, sed illam præcisè, quam novam proposuit Aegineta, & quam ab aliis distinguit superveniens epilepsia & paresis. De tali quæri debet: *An omnis sit plumbea?* Cùm enim hactenus à plumbo tam crudo quàm præparato, in fumo, infuso, & substantiâ exhibito, similimi effectus fuerint observati, utique quod omni & semper competit, etiam suspicionem movet, annon soli tribuendum sit. Non probabile est nasci in corpore venenum, quod cum plumbo paria præstet: Sed tale si posset, debuisset sanè omni tempore in paresin terminari colica, nec unquam novus credi morbus. Qui reliquis infimi ventris etiam exquisitissimis doloribus & summis, quique vel stoicam fatigare possint apathiam, parturientium, nephriticorum, quorum ta-

mea

men dolores extremos esse & partûs cruciatum superare apud *Cardanum* & *Pisonem* fatentur fœminæ, paresin istam non supervenire, (stupor enim cruris nondum paresim facit.) sed soli colicæ, eique & tam frequenter & facilè, perpendit, in suspicione singularis veneni confirmatur. Negari tamen nequit, non defuisse hactenùs in historiis colicorum alias causas satis evidentes & pro babiles pro tanto malo: qualis & nobis nota sunt exempla relictæ talis colicæ ab hypercatharsi, à coryzâ habituali acerrimâ post terrorem, recidivis ordinariè cùm coryzâ incipientibus, uti & à dysenteriâ intempestivè suppressâ quid paretici notavit *Welschius* l. c. ut ægrè omninò plumbum ad tantam latitudinem, ac se colica hæc extendit, diduci posse videatur. Verum enimverò, tamdiu contra plumbum ab observatis retrò non argumentamur validè satis, quamdiu non prorsus excluditur omnis suspicio latentis veneni plumbei, de quo notum est, neminem tum cogitâsse. Quemadmodum igitur exspectandum erit, an detectâ & prohibitâ causâ finis sit futurus colicæ pareticæ, nec ne, ita sicubi se denuò prodiderit, in omnes circumstantias accuratè inquirere operæ pretium erit, ne per fallaciam vel plumbo tribuamus, quod vino, febri, scorbuto competit, vel vicissim. Interim manet scrupulus, & talis utique colica, gravior præcipuè & popularis, in posterum nullo non tempore suspicionem movebit de occulto dulci veneno, vel simili, nondum fortè notâ, noxâ. Ubi pro diversitate ipsius causæ, sc. tæniarum dulcium, bismuthi, lithargyri, (qui suas quoque habet differentias,) &c. non minus quàm pro varietate subjecti patientis, credibile omninò, varium fore ipsum affectum, & prout tale plumbum incidit vel in sanum vel ægrum, robustum vel debilem, scorbuticum, hypochondriacum, nephriticum, febricitantem, &c. prout largiori dosi & diutius haustum fuit venenum, symptomata quoque fore vel leviora vel graviora, & pro conditione conjunctæ dispositionis morbosæ subindè diversa & singularia. Occasione autem hujus colicæ notamus, sedulum aliàs observatorem *Sydenhamum* in suis scriptis duplicem proponere colicam, biliosam illam & hystericam, sed neutram, ut pareticam: Hystericas quidem tandem spasmis è medio tolli obiter notat, sed morem colicæ nostræ non attingit. Agnoscit biliosam supervenisse dysenteriæ, orsam fuisse à febre, sed mox addit facilè in iliacam transiisse, quod inter nos hactenus observatum non meminimus. Conterraneus ipsius *Mortonus* febres, quas optimè declaravit proteiformes, colicam quoque & horrendam & periodicam simulâsse notat, sed de pa-

resi pariter silet. Scorbuticam porrò colicam parcius attingimus, quòd hîc loci sit rarior, feliciùs verò difficultates occurrentes solvi possint, ubi domestica est. Cùm verò *Wilh. ten Rhine* d. Arthrit. mentionem faciat doloris colici vehementissimi, qui per asiam passim horrendum in modum sæviat, ægrosque infandis cruciatibus sæpe necet, vel saltem paralysin in manibus pedibusque post se multoties relinquat, quid dicemus? An & asiam infecit Saturnus? XII.

Priorem quæstionem excipit altera: An post detectam causam plumbeam facilior jam reddi possit ratio phænomeni, cur & quomodò colica, præsertim diuturna & periodica, transeat in epilepsiam & paresin? Quod ceu criticam ex alto subortam transmutationem cum Paulo comr. mirantur practici, sc. ut tantisper seponamus epilepsiam, resolvi vel & contrahi partim artus, modò sensim modò subitò, nonnunq. indolenter aliàs verò cum magnis, arthritidem & ob motum in brachio conspicuum Nakir arabum (de quo peculiari dissertation. egit *Georg. Francus.*) æmulantibus doloribus, non sine rarioribus subinde phænomenis, ut alternarent e. g. ex observatione nostrâ in colico brachiorum resolutio & pedum dolor, aliàs, autem recidivus pedum dolor absque torminibus, cum alvi verò constipatione paresin intenderet &c. ex causâ quidem hactenus creditâ non unâ, sub miro Autorum dissensu, dum malè audiunt tam intempestivè exhibita purgantia, quàm sudorifera, item balnea & non intermissus vini potus, &c. Equidem symptomatum infimi ventris non æquè difficilis videtur ratio; Alium quippe modum agendi concipere non licet, quàm qualem lingua statim percipit, & corporis superficies sentit à præparatis plumbeis. De siccitate autem validè contractivâ testatur utraque, adeò ut ex hoc capite lithargyrus referatur inter sarcotica & epulotica, qualia tenue serũ absumere & coagulare in pelliculam, contrahere cutem, constringere, densare, siccare, & qs. in callum indurare scribunt. Imbibunt ergò etiam ventriculus & intestina tincturam plumbeam, & ab hærentibus molestè metallicis particulis constringuntur, quas natura (archeus, spiritus, anima l. quodcunque illud principium, quod quid sit disputant, interim causarum morbificarum impetum excipit & reagit) subigere non valens, varia tamen pro exclusione heterogenei tentat, & sub hoc molimine non parvas excitat turbas: Nec n. vel bilis vel acidum in colicâ plumbeâ primariò peccat, nec in plexibus solùm mesenterii extra intestina, sed in ipsorum substantiâ primò & intimè hæret causa. Istum modum & *Wedelius* loco cita-

o agnovit, & *Welſchius* ex *Pravotio* adduxit, colicam ſc. à venenis ſic-
antibus & adſtringentibus, gypſo & lithargyrio, ob ſubſidentiam &
ontactum laterum inteſtinalium ab immodicâ exſiccatione; Quo
pſo quidquid tam ab inteſtinis ad ſanguinem, quàm ex hoc ad illa ten-
lit, in ſuo motu non poteſt non impediri, ſiſti fæcum excretio, motus
eriſtalticus fieri magnâ cum moleſtiâ. Verùm videtur quæri non tam
le torminibus, quàm de pareſi, *an clarius poſt detectum plumbum poſſit
xplicari?* Unus quidem atque alter inter hactenus aſſignatos modos
on videtur huc quadrare: Non ille, qui à cerebro tanquam caſtello ſe-
um primò ad plexus meſenterii dein ad artuum nervos delabi, nec alter,
qui è ſanguine tanquam communi oceano potiſſimam heterogenei par-
em in ventrem, reliquam in artus deponi, prætendit; Non enim à ce-
ebro aut ſanguine ad inteſtina, ſed ex inteſtinis ad reliquum corpus ve-
it plumbum, ſiquidem primas vias tranſcendit. Sed ſuppetunt plures
nodi, quos inter difficilis omninò ſelectus: Vel enim plumbum, dum
entrem ſingulari illo & inuſitato modo ſiccat & contrahit, artus quoque
onvellit aut reſolvit, ob nervorum compaſſionem & conſenſum, tur-
ationem motûs ſpirituum & ſanguinis, detentionem tot heterogeneo-
um &c. Vel plumbeæ moleculæ in ſanguinem & cum ipſo per totum
orpus vectæ deponuntur aut in nervos aut in muſculos artuum. Non
idetur autem plumbum frigidum & grave, ſemel ab inteſtinis imbibi-
um, ſatis aptum ad ſubitas translationes. Ad id ſanè, ut epilepſiam in-
ucat, primas vias ſuperare neceſſum non habet, quam toties à vitio illa-
um ortam praxis confirmat, non ob inquinatum modò ſanguinem, aut
immiſſa ſolùm hinc ad nervorum principia morboſa effluvia, ſed & ob ir-
itationem & moleſtiam, ſub quâ huic parti reliquum compatitur cor-
us. Ad talem conſenſum in hoc quoque caſu confugit *Helmontius*,
enenum aliquod in ventre ſibi concipiens, ad cujus præſentiam rectores
nembrorum, qui objecta tenentur notare & diſcernere, ob terrorem
ontrahant partes ſenſitivas, poroſque occludant. Nec abludit *Para-
elſus*, utut Helmontio vapulet, quòd flatus ab inteſtinis ad artus dedu-
erit, quippe qui apud *Eraſtum* prætendit, vitæ ſpiritum in ventrem ad
olores accurrere, & ſic membra deſerere; redire autem poſt ſolutos
olores venenoſitate ibi tinctum, interdum quoque colici humoris
arte comitatum, ſuumque inficere hoſpitium. Cùm verò vix prohibe-
i poſſe videntur, quò minus aliquando plumbeæ moleculæ, quæ per filtra
uoq; cum menſtruis tranſeunt, citius etiam tardiusvé, plus minusvé, in

 ſan-

ſanguinem tranſeant, ſic utique quocunque delatæ malum aggravabunt, & non minus in nervis quam muſculis conſiderandæ erunt ut ſiccantes, occludentes, infarcientes, perpetuus obex naturæ, per minimos tubulos ſua fluida deducere allaborantis. Urinas ſane operariorum colicâ laborantium incoctas, prævià decenti tractatione & fuſione, præbere quantitatem veri plumbi teſtatur *Fr. Hoffmannus* l. c.

XII.

Sequitur tertium Colicæ prædicatum, quod Aegineta ſuppeditat, mirabundus eam curatam fuiſſe frigidis. Ubi ante omnia producenda erit annotatio *Ant. van der Linden*, qui l. c. diſſ. ſept. verba Pauli de Medico Italo ſic interpretatur: *adhibens diætam ſupra fidem refrigerantem & mira præſtantem*, cùm *Andernacus* eam *infidelem & maximè temerariam* dixerit. Τὸ ἄπιςον enim *Huic* eſt infidum, ſuſpectum, ſed *Illi* novum, inopinatum, incredibile; nec malè, cùm hâc ratione plurimi fuerint curati κατὰ τὸ παράδοξον, contra opinionem eorum, qui omnem fortè colicam à pituitâ frigidâ oriri & calidis oppugnari debere cenſuerunt. Conſtitit autem diæta illa refrigerans in ſequentibus: *Lactucas enim non coctas refrigeratasq; ipſis porrigebat, intybumq; ſimiliter ſupra ſatietatem comedendum. Item uvas, poma, piſces dura carne præditos, omniaq; cruſtacea, quæ vocant græcè ὀςρακόδερμα, pedes bubulos, bulbos & ſimilia, non ſolùm virtute ſed & tactu frigida; vinum rarò præbebat, idq; frigidâ temperatum, ipſamq; frigidam, vel etiam poſcam frigidam exhibebat, ab omni alio calido & mediocri cibo abſtinens. Atq; plurimos ſic præter omnium opinionem perſanavit, imò nonnullos qui jam in morbum comitialem vel reſolutionem prolapſi erant, propemodum ſanitati reſtituit.* Hæc de Italo Paulus, qui Ipſe ſanè, præterquam quod actu frigida omittat, non alia acribus & rodentibus ſuccis ibidem opponit, unum atque alterum addens ex proprio. Noſtri hâc vice inſtituti ratio non patitur plenam colicæ curationem tradere, (conſul. biga diſſertationum à Præſidis B. Parente quondam habitarum de Spaſmo inteſtinorum & Colicâ Spaſmodicâ poſt pleuritidem.) delibabimus modò præcipua, Autorem noſtrum ſecuti. Notamus autem in genere ſtatim, talia hactenus in colicâ ſpaſmodicâ fuiſſe proficua, qualia omninò & contra plumbum valeant; Atque adeò, quamvis liberalitatem illius Medici in exhibendis crudis & frigidis nemo temerè & promiſcuè imitari auſit, victum tamen humectantem & refrigerantem convenire utrinque.

Qui

Qui novam priori seculo colicam ex Paulo eruerunt, paradoxæ quoque istius curationis nullo modo fuerunt obliti, damnatis calidis acribus frigida in usum vocantes, in specie apud Schenckium *Casp. Wolphius & Oethaeus*, qui uvas etiam & pruna recentia casu profuisse observavit.

XIII.

Aliàs in pathologia Recentiorum non calidum est nec frigidum quod lædit, sed amarum, acidum, & sexcenta illa Hippocratica; nec in therapeiâ nuda illa qualitatum biga sufficit, quin potius in speciali hoc affectu quæritur, quid Saturnum enervet, educat, noxam illatam emendet, turbas subortas sedet, retenta dimittat, &c. quale jam olim *Wepferus* unicè optavit specificum antepilepticum, quo maturè solvi possis constrictio: Interim tamen pleraque frigidorum illorum secundum hunc agendi modum commodè explicari posse, patebit, siquidem præcipua sigillatim consideraverimus. Vinum ante omnia raró præbebat Italus ille Medicus, idque frigidâ temperatum, & Aegineta abstinere jubet vini potione, potissimum veteris. Superfluum hîc videtur afferre testimonia nostratium, vina communiter prohibentium, sufficit allegare *Riverium*, qui C. 4. O. 49. viri meminit per multos annos colico dolore vexati, cui nullum aliud remedium repertum, præter hydroposiam, in quâ quandiu perseverârat, prorsus incolumis permansit; quoties verò ad vini usum redire voluerat, intra biduum eodem affectu correptus fuit. Qualem utique hydropotam nostra etiam alit vicinia. Haustum aquæ colicam biliosam sopire, venturam intercipere *Henr. Meibomio* sæpius observatum, diss. d. aq. cal. potu; confer. tamen O. 18. C. 4. *Binningeri*. Cæterùm probè hic distinguendum erit, inter vina adulterata & sincera: Quàm certum est lithargyrisata longè exulare debere apud omnes qui à colicâ liberari, & à recidivis præservari volunt, quî enim cessabit effectus, jugiter agente causâ, tam dubium videtur de reliquis non conditis, non corruptis, an prohiberi adeò severe possint innoxia, plumbeæque tincturæ expertia. Aegineta & Dioscorides antidota lithargyri in vino sumi jubent, imò hic vinum liberalius potum commendat contra assumptam cicutam, spumam argenti, & cætera venena, quæ refrigerando nocent, aut stomachum in vomitiones effundunt: *Platerus* haustum ex oleo amygdalarum vino malvatico & syrupo de papavere commendat, quod etiam cum spermate ceti secretum dicitur *Cratonis*. Facilè concipimus, aliam esse rationem talium generosorum & dulcium, præsertim medicè usurpato-

patorum quàm vinorum noſtratium, cautè tamen vitari debet, quidquid vel latens plumbum denuò excitare, vel intimius per corpus deducere, vel tentare acrius poſſit afflictos jam dum nervos, quæ omnia cadunt in vinum, quod etiam ob tam occultas & multiplices fraudes non poteſt non manere ſuſpectum. Non prætermittendi ſunt hâc occaſione modi, quibus detegi fraudes & agnoſci lithargyriſata vina poſſint, in ENC publicati; Beneficio ſc. inſtillationis tam acidi fortiſſimi, olei vitrioli, quàm lixivii, ſpiritûs urinæ, olei tartari, unde turbantur & planè immutantur, uti aliàs lithargyriſatum acetum cum ſolutione aluminis præbet lac virginis, aut ab alcali præcipitatur in magiſterium. Non ſolam verò aquam vino ſubſtituit Italus, ſed & poſcam, quam oxycraton græci vocant, compoſitionem ex aquâ & aceto, de quo alias Dioſcorides: *Calidum potum, atque vomitionibus redditum, adverſus omnia venena efficax eſt*; & ex eo anſerinum ſtercus contra coli cruciatum bibi jubet. An ſperandum, ita plumbeas partes imbibi poſſe & educi, an potius præcipitantibus in magiſterium alcalicis utendum? Experimentum in colicâ noſtrâ factum non novimus, aliorum verò periculis diſcere, vetat Plinius. Quidquid ſit, habemus acidulas, quas paſſim practici in mediis doloribus non ſolùm concedunt, ſed & commendant. *Raygero* ſanè l. c. omnem paginam abſolvunt acidulæ; Roitſchenſes, tanquam divinum remedium etiam quocunque anni tempore feliciter uſurpandum, laudantur à *Marc. Gerbezio* in ENC. D. ,. A. 1. Nihil exteris cedunt Deinacenſes, Tubingæ notiores, toties ſalutares deprehenſæ, ad ſuperandas etiam reliquias proficuæ.

XIV.

Reliqua diæta humidior & frigidior, unà cum pinguibus, oleoſis, mucilaginoſis, gelatinoſis, qualia per os aſſumi & per clyſterem injici Paulus jubet, videtur quidem procedere ex intentione mitigandi humorum acrimoniam, ſed non invita ſe patitur transferri ad colicam plumbeam. Id firmat & ratio, quæ ſiccitati nil melius opponere novit, & experientia, quæ recens exemplum ſuppeditat in cit. lin. med. *Riedlini*, ubi mucilago ſeminum cydoniorum laudatur in caſu virginis à ſaccharo Saturni poſt maniam colicæ; Equidem *Jonſtonus* jam in Id. Med. plumbo grana cydoniorum cum vino dulci oppoſuit, ſed quod miramur excorticata. Huc ſpectat lac aſini, quo apud *Palmar.* & *Fernel.* curata fuit colica plumbea, huc terebinthina, quam oleo amygdalarum ſubjungit *Eraſtus*, item curatio colicorum per adipes, cujus is

ipſe

ose meminit, & evporiston *Joh. Franci* in ENC. D. 3. A. 3. decoctum
c. capitis vervecis aut pedum vituli cum semine anisi. Nec aliis quàm
alibus lubricantibus vomitum ciere suadent veteres, dum vomitoria
præmitti volunt lithargyri antidotis; optimum utique fuerit, si adhuc
n limine hærens rejici possit venenum. Varia autem sunt ista antido-
a, quæ contra potam argenti spumam ex *Nicandro* & *Dioscoride* com-
mendat *Paulus*, & ex calidiorum acriumque classe petita: Sylvestris
quidem hormini semen mucilaginem præbet, nitrosus palumbis fimus
dulcem nitri spiritum, laudatum *Hartmanni* anticolicum, in memoriam
revocat, item laudatum passim hippenteron ex eâdem officinâ sterco-
rariâ; sed myrrha, absynthium, hyssopus, piper, videntur ex hypothesi
frigidi veneni commendari, qualia parcè tanquam condimenta misce-
prioribus possint, substitui verò commodiora antispasmodica, nervi-
na, grata stomachica & carminativa. De purgantibus altum ubique est
silentium, nisi quod ex *Conciliatore* *Matthiolus* singulare antidotum
adducat, quod lithargyro sit proprium, semen sc. lathyris; sed id nimis
drasticum videtur, nec satis probatum hactenus. Cautius proceditur
hodiè in exhibitione purgantium, tam in usum vocando senia, mannam
& similia, quàm admiscendo opium, quod aliàs atroces subindè dolo-
res extorquent, & Paulus ex suâ hypothesi tanquam incrassans & me-
diocriter refrigerans acribus & mordacibus humoribus opponit; qua-
lis combinatio post *Riverium*, *Erastum*, quin ipsum *Galenum* solennis
est laudato *Mortono*, qui frequentes ordinariè cum bombis dejectiones
pilulis rhudii cum laudano citat. De cætero, cum pro diversitate
hypothesium causam colicæ spasmodicæ quæsiverint quidam in scorbuto aut
febre alii in flatibus, hinc aliter fieri non potuit, quàm ut variè quoque passim
commendarentur tam antiscorbutica, quàm antifebrilia, & variæ pro educendis
flatibus tentarentur; quæ quidem pendere videntur à solutione quæstionis in
thesi undecimâ propositæ, obiter modò tangenda; Sc. herbarum acriusculorum &
amaricantium succos temperantibus mixtos prioribus remediis subjungi in casu
languoris cachectici & dispositione scorbuticâ facilè concedimus: Nec, ubi
vera febris signa, s. jam primaria illa sit s. superveniens, aut producti rationem
habeat, corticem febrifugum negligimus, quem paretico in exacerbatis cum fe-
bre torminibus egregiè conduxisse novimus. Illud verò singulare videtur, nec
facilè cum plumbo conciliandum, nisi fortè in motu suo impeditus sanguis
rationem suppeditet, quod *Ballonius* ex hypothesi Fernelianâ producit, coli-
ci post febres diuturnas & male curatas, ubi frustrà enemata, & ubi læsio à pur-
gantibus, suadens venæsectionem, quam more forsan gallico præsentissimum
remedium esse urget, etiamsi dejectæ sint vires, eâ de causâ, quòd materia à
centro per metastasin ad habitum corporis viam affectet, & cum illic restiterit,

pos-

possit educi, sectâ venâ. Suppetit nobis exemplum fœminæ, cui pareticæ sceletiformi sanguis circa locum sectæ in colicâ diuturnâ, periodicâ & uti omninò suspicari fas est plumbeâ, venæ inquietus & apertionem ipse sollicitans missus fuit non infeliciter. Satis etiam paradoxa cura Bengalensium apud *Wilh. ten Rhine* flatuum patronum l. c. qui abdomen ita fricare dicuntur ac premere, ut flatus per ipsum umbilicum sensibiliter exeat cum sibilo; quale quid per cucurbitulas obtentum legitur in obs. *Benivenii* & in obs. *Riverio* communicatis.

XV.

Superest herculeum remedium & invictæ aliàs alvi constipationi opponi solitum, sed quod à *Paulo* inter venena quoque refertur, imò eadem quæ argenti spuma inferre dicitur, Hydrargyrum scilicet, sive argentum vivum: De quo tamen certior experientia testatur, ipsum non quidem in fumo & præparatis; sed vivum & purum hauriri innoxiè, quippe quod multis per jocum cum vino exhibitum sine damno per alvum transiit. Specialis autem ejus usus in colicâ spasmodicâ probari posset autoritate non unâ; Successit enim curatio feliciter *Welschio* in Decur. Curat. & bis *Theod. Zuvingero* in ENC D. 2. A. 6. D. 3. A. 2. In iisdem D. 2 A. 10. *Mercklinus* colicæ curam per Mercurium inutilem, salutarem per balneum prætendit; prodierunt autem post balneum mercurius & excrementa, uti à *Welschio* annotatum, uti mercurius etiam à *Zuvingero* purgantibus promoveri debuit. Erat verò *Mercklini* æger figulus, pro quo & omni colicâ plumbeâ singularis militare videtur ratio, quòd Mercurius non solùm pondere & mobilitate perrumpat, sed & plumbi moleculas imbibere & educere valeat. Nota est duorum metallorum affinitas, & quantum per fraudem plumbi in argento vivo occultari possit. Quid si verò cresceret malitia ab hâc combinatione? In ENC D 2. A. 6. *Paulinus* notat colicam funestam à globulo plumbeo, qui mercurio illitus contra vermes fuerat exhibitus. Nova hinc exsurgeret quæstio de usu cinabaris & mercurii dulcis, à quorum aliàs usu largiùs plorare solent glandulæ; sed quam pagellarum angustia excludit. Unicum occasione laudati balnei addimus, plerosque hîc ab ejus usu absterreri traditione veteri, quâ sedari quidem perhibetur colica, sed induci paresis, quamvis *Piso* de balneis, quod alii de purgantibus, quàm benè ipsi viderint, asserat & prætendat, incommodum illud vi morbi inferri solere, minimè autem ab usu balnei vel semicupii, & *Erastus* adeò lætari notet ægros, cùm se ab immanibus cruciatibus liberatos sentiunt, ut resolutionem ducant pro nihilo. Quicquid sit de colicis, manent tamen balnea pareticis, tam artificialia, quale ex cortice betulæ paratum ferè desperato profuit, sed universali excitatâ scabie, quàm naturalia; Ex his enim regionibus omnes communiter paretici mittuntur ad thermas fezinas, optimo plerunque cum successu, de quibus, uti & de acopis *Æginetæ*, alii aliàs, nos filum abrumpimus.

Soli Deo Gloria!